Зміст

«...Я багато... писати белетристики
ніколи не могла, бо вона
занадто палить мене...» 7

Визріле

Така її доля 15
Святий вечір! 19
Чашка 22
Жаль 26
Пізно 105
Одинак 109
Волинські образки. І. Школа 135
Щастя 144
«Місто смутку» 147
Голосні струни 154
Лист у далечінь 169
Над морем 173
Мгновение 213
Сліпець 218
Примара 225
Приязнь 229
Розмова 297
Враги 319

«...Я багато... писати белетристики ніколи не могла, бо вона занадто палить мене...»

У прозі Леся Українка дебютувала сімнадцятирічною і зверталася до неї впродовж усього творчого життя. Над епічними творами працювала з не меншою наполегливістю й відповідальністю, ніж над лірикою чи драмою. Про це висловилася в листі до Драгоманових, завершуючи оповідання «Одинак»: «Певна річ, що я белетристики і не думаю покидати, бо то вже моя натура того б не дозволила, тільки ж я багато раз у раз писати белетристики ніколи не могла, бо вона занадто палить мене, і коли б я, наприклад, з рік щодня писала вірші чи прозу красну, то мій Brennmaterial вичерпався б так, що з мене б тільки облудка лишилась». Вона не лише талановито володіла епічним баченням і словом, а й переймалася читацьким сприйняттям текстів. Під враженням творів Надії Кибальчич писала їй: «Я б навіть, на Вашому місці, дещо там позбавила тої виразності, з якою воно обмальовано... бо то не дає змоги читачеві самому думати, читаючи».

Проза Лесі Українки — це й завершені різножанрові оригінальні твори (образок «Така її доля», спогад «Весняні співи», оповідання «Жаль», «Над морем», легенда «Щастя», нарис «Голосні струни»), і незакінчені тексти (думки арештованого «Помилка», утопічна

фантазія «А все-таки прийди!»), і переклади з багатьох літератур. За оповідання «Голосні струни» вона була нагороджена золотим жетоном від конкурсної комісії Київського літературно-артистичного товариства.

У белетристиці Лесі Українки домінують очевидні атрибути модерністичної техніки (зображення почуттів, настроїв персонажів через уривчастість фрази, недомовленість, відсутність розв'язки, застосування психологічного аналізу, філософських фрагментів, інтелектуальної лексики), що неминуче задає широкий діапазон читацьких можливостей та інтерпретаційну різноплановість.

Тогочасна критика не вельми обдаровувала письменницю своєю увагою, хоча на засіданнях «Плеяди» чи у дружньому, родинному колі прочитаний твір сприймали захоплено. Іван Франко категорично стверджував: «...не в новелах її сила... Її талант — ліричний, але не вузько суб'єктивний; їй удаються й епічні і драматичні форми, але тільки тоді, коли вони являються тільки формами могутньої лірики. Чиста епіка і чиста драма не входить, як нам здається, у обсяг її таланту». Щоправда, І. Франкові дуже подобалося оповідання «Жаль». Інакше вважав Михайло Павлик: радив авторці навіть знищити його. А Іван Нечуй-Левицький критикував мову оповідання «Приязнь». З цього приводу в листі до Ольги Кобилянської Леся Українка іронізувала: «Хоча мої критики і не славлять моєї прози, ну, та все ж воно, може, буде "корисне"...». Схвальні відгуки почали з'являтися вже після її смерті: Михайло Грушевський, Людмила Старицька-Черняхівська, Андрій Ніковський, Микола Зеров, Михайло Драй-Хмара та інші критики розгледіли непересічний талант прозаїка європейського рівня. Захоплено

писав про неоромантичний стиль її творів Борис Якубський: «Маємо зразки художньої досконалості, що не поступляться перед більшістю інших белетристичних творів нашої літератури тих років (1905—1917)».

Рання проза Лесі Українки була про сільське життя, згодом вона зосереджується на різних аспектах духовних випробувань інтелігенції, проблемах емансипації, мистецтва у житті людини. У деяких творах помітна екзотизація місця подій та персонажів: «початок віків» (легенда «Щастя»), кримські пейзажі (оповідання «Над морем»), божевільня («Місто смутку»), в'язниця («Думки арештованого»), Єгипет і «психологія мусульманського гаремного жіноцтва» («Екбальга́нем»). Устами арештованого літератора (оповідання «Помилка») Леся Українка пояснює незвичність такого художнього прийому: «Я брав навмисне "об'єктивні" теми, ніби з історії або з чужого мені соціального осередку, але ж се був тільки "маскарад душі"... Я уділяв своїм героям по часточках своє серце...». Щастя, любов, приязнь, громадянський обов'язок, творчість, порив до ідеалу — одвічні питання, над якими роздумувала авторка, створюючи прозові шедеври з багатоманітним арсеналом виражальних можливостей (ліризм, детальне відтворення почуттів та відчуттів людини, мінливого настрою, зображення не так події, як ситуації, використання внутрішнього монологу, драматизованого діалогу).

Нарис «Ein Brief ins Weite» («Лист у далечінь») відчутно сповідальний, але не відвертий, тому диктує потребу неодноразового читання. Зміст листа розкриває душевний світ героїні, переконуючи в щирості її намірів і тону. Перша фраза подібна до рядка газетної кореспонденції, відправник якої сподівається відшукати свого адресата: «Цей лист, напевно, ніколи не